

Yttrande över Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81)

Övergripande synpunkter

Sveriges Lärarstudenter välkomnar flera av utredningens förslag. Om förslagen genomförs rakt igenom kommer det att innebära en klar förbättring av utbildningar, främst tack vare en stärkt finansiering. Vi tillstyrker även förslagen om bland annat skärpta behörighetskrav, färre examensmål och ökat fokus på ämnesdidaktik och metodik. Samtidigt lämnar betänkandet en del att önska. Det är en förbättring, men utredningen missar essentiella aspekter i bildandet av en profession. Framtidens lärare behöver en stabil bas av såväl ämneskunskaper som professionskunskap för att bli goda yrkesutövare. Det är en aspekt som saknas i utredningens förslag till reformerad utbildningsvetenskaplig kärna.

Utöver det vill Sveriges Lärarstudenter se ett inrättande av ett permanent nationellt råd för förskolläro- och lärarutbildningarna. Samhället är i ständig utveckling och står ständigt inför nya utmaningar. Allt för länge har man utifrån bristande logik försökt åtgärda dessa utmaningar genom att reformera lärares utbildning. Detta är inte enbart ineffektivt, utan missar dessutom målet genom att inte angripa de faktiska problemen. Ett nationellt råd behöver säkra inflytande av bland annat professionen och studenterna för att tillsammans med lärosätena och politiken forma utbildningar av hög kvalitet. Rådet bör ansvara för såväl utbildningarnas innehåll och utformning som samverkan och samordning. Det innebär en fortsatt styrning av utbildningarna, men en annan än i dag, en styrning som garanterar såväl akademiskt som politiskt inflytande, samtidigt som utbildningarna hålls relevanta och utformas så att de i så hög grad som möjligt förbereder studenterna inför det kommande yrkeslivet.

Vidare ifrågasätter vi problembeskrivningen att förskolläro- och lärarutbildningarna är för teoretiska. Det är inte problemet. Problemet är att utbildningarna inte har tillräckligt med praktiska inslag och ofta saknar tydlig yrkeskoppling. Det är avgörande att studenter får en stark koppling till skolans och förskolans verksamhet under utbildningens gång och får en tydlig och högkvalitativ utbildning som bygger en yrkesskicklighet likväl som en yrkesidentitet.

Slutligen går det inte att bortse från frågan om finansiering. För att utredningens förslag ska ha önskad effekt måste finansieringen stärkas, både kortsiktigt och på sikt. Utredningen lägger förslag som kommer att innebära att utbildningarnas finansiering kortsiktigt stärks, vilket är helt nödvändigt. Lika nödvändigt är det att finansieringen stärks på längre sikt för att motverka effekterna av de senaste decenniernas nedskärningar i högre utbildning. Om förslagen om finansiering inte genomförs kan övriga förslag likväl skrotas.

Sveriges Lärarstudenters kommentarer på utredningens förslag

11.3 Skärpta krav på kunskaper i svenska

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker förslagen om:

- att införa behörighetskrav på minst betyg D i svenska för tillträde till förskolläraryt- bildning, och
- att införa behörighetskrav på minst betyg C i svenska för tillträde till grundläraryt- bildning med inriktning mot F-3, 4-6 samt ämneslärarexamen.

Sveriges Lärarstudenter föreslår även:

- att det införs behörighetskrav på minst betyg D i svenska för tillträde till grundläraryt- bildning med inriktning mot fritidshem.

I övrigt har Sveriges Lärarstudenter inga kommentarer på övriga av utredningens förslag gällande skärpta krav på kunskaper i svenska.

Skälen som utredningen ger för skärpta behörighetskrav stämmer överens med Sveriges Lärar- studenters problembild. Betygsinflation och otillräckliga förkunskaper leder till låg genom- strömning. Det är skadligt för såväl lärarförsörjningen som för den enskilda som har blivit anta- gen till en utbildning den inte kommer att klara av.

Till skillnad från utredningen ser Sveriges Lärarstudenter även behov av skärpta behörighets- krav för de som studerar till lärare i fritidshem. Likt övriga lärarprogram är även detta en utma- nande utbildning som förutsätter att studenten har en hög språklig förmåga och förmåga att ta till sig en stor mängd litteratur med mera. Språket är även viktigt i den framtida yrkesutöv- ningen för lärare i fritidshem. Vi förstår till viss del utredningens resonemang om att inte införa särskilda behörighetskrav för utbildningen, men ser att skälen är starkare för behörighetskrav. Dessutom föreslår utredningen själv att utbildningen ska reformeras med större fokus på läs- och skrivundervisning.

Av dessa skäl föreslår Sveriges Lärarstudenter ett behörighetskrav på minst D i svenska för ut- bildning som leder till grundlärarexamen med inriktning fritidshem.

11.7 Möjlighet att komplettera behörighet

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker förslaget.

Det finns de som saknar tillräckligt goda förutsättningar för att klara av en förskolläraryt- eller lä- rarexamen, men det säger inget om deras lämplighet som framtida lärare. Förslaget om skärpta behörighetskrav är nödvändigt, och lika nödvändigt är det att säkerställa att de som inte är be- höriga till en förskolläraryt- eller lärarytutbildning kan skaffa sig en sådan behörighet. Om förslaget ska bli verklighet behöver Komvux ges extra resurser för att säkerställa att man kan tillgodose behovet av komplettering av behörighet.

11.8 Krav på lämplighet för utbildningen

Sveriges Lärarstudenter avstyrker förslaget.

Sveriges Lärarstudenter föreslår även att möjligheten att använda lämplighet som särskilt be- hörighetskrav till förskolläraryt- och lärarytutbildningarna bör avskaffas.

Sveriges Lärarstudenter ifrågasätter förslaget om att använda lämplighet som särskilt behörig- hetskrav. Lämplighet för yrket kan inte rimligen bedömas innan en person genomfört relevant

utbildning och fått möjlighet att utveckla nödvändiga kunskaper och färdigheter. Dessutom riskerar bias (ev: hos bedömare) leda till en subjektiv bedömning av lämplighet som kan slå fel och skapa en skev profilering av sökande.

11.9 Det behövs fler som vill bli lärare och förskollärare

Sveriges Lärarstudenter avstyrker förslaget.

Intentionerna är goda, men effekterna tveksamma. Det bästa sättet att öka intresset för förskolläraryr- och lärarutbildningarna, och läraryrket i stort, är genom att göra yrket i sig självt attraktivt. En reklamkampanj kommer inte uppnå detta och kommer att kräva resurser som gör sig bättre på annat håll inom skol-/utbildningsväsendet.

12.1 Fortsatt satsning på alternativa vägar till en lärarexamen

Sveriges Lärarstudenter avstyrker förslaget om:

- att förlänga försöksverksamheten med KPU 60 och KPU 75 till 2030.

I övrigt har Sveriges Lärarstudenter inga kommenterar på övriga av utredningens förslag gällande fortsatt satsning på alternativa vägar till en lärarexamen.

Dessa utbildningar fyller inte sina platser, vilket pekar på ett bristande intresse och ger fog att ifrågasätta deras relevans. Dessutom ökar risken för praxischock när studenter genomgår en kortare och mindre heltäckande utbildning, vilket försämrar deras förutsättningar att lyckas i yrket. Alla lärarutbildningar måste vara likvärdiga innehållsmässigt och säkerställa att studenterna får den kompetens som krävs för att bli skickliga och trygga lärare. Annars finns risken att lärosätena examinerar lärare som saknar avgörande pedagogiska och didaktiska kunskaper. Detta drabbar inte enbart de nya lärarna som får sämre förutsättningar i sitt yrkesutövande, utan även deras elever som riskerar att möta lärare med otillräcklig utbildning och därmed försämrade möjligheter till kvalitativ undervisning. Vi ser hellre att resurserna används för att stärka och förbättra befintliga lärarutbildningar så att de ger en mer gedigen och hållbar grund för framtida lärare.

13.3 Samverkan för lärarutbildningarna ska öka

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker förslagen om:

- att lärosätena får i uppdrag att gemensamt planera utbudet och dimensioneringen av lärarutbildningarna,
- att det avsätts medel för att stärka lärcentrum, och
- att det avsätts medel för att stödja små ämnen.

Sveriges Lärarstudenter föreslår även:

- att utredningens bedömning om att i högre utsträckning använda aktiva lärare i förskolläraryr- och lärarutbildningarna bejakas, och
- att utredningens bedömning om närmare samverkan bejakas genom inrättandet av ett permanent nationellt råd för förskolläraryr- och lärarutbildningarna.

Sveriges Lärarstudenter delar utredningens uppfattning om att förskolläraryr- och lärarutbildningarna behöver dimensioneras på ett sådant sätt att utbildningarna kan hålla god kvalitet och samtidigt vara spridda över landet. Det är dock av stor vikt att samverkan inte leder till att utbildningarnas röda tråd, och därigenom kvalitet, äventyras. Det är av största vikt att eventuella lösningar som innebär att studenter läser sin utbildning vid olika lärosäten inte innebär

praktiska hinder för studenter vad gäller boende eller resor. Ökade resurser till utbildning inom små ämnen är avgörande för att motverka att deras särskilda utmaningar leder till färre studenter.

Däremot går inte utredningens förslag tillräckligt långt. För att dimensioneringen ska fungera och vara gynnsamt behöver det se till att det utbildas tillräckligt med i lärare från de olika utbildningsinriktningarna, särskilt lärare i bristämnen, och att det blir en geografisk täckning för hela landet. Minst lika viktigt är det att dimensioneringen innebär att det inte överutbildas lärare i ämnen/utbildningar där det finns, eller kommer finnas, överskott. Här behöver det finnas regleringar som säkerställer att lärosätena i större utsträckning anpassar antalet utbildningsplatser utifrån förskolans och skolan försörjningsbehov.

Sveriges Lärarstudenter delar utredningens bedömning att lokala lärcentrum kommer bli en allt viktigare komponent för att säkerställa att goda möjligheter att utbilda sig till lärare i hela landet när utbildningarna dimensioneras. Det är av största vikt att utbildning vid lärcentrum ska ordnas så att inte har lägre kvalitet än den campusförlagda utbildningen. Detta innebär bland annat att studenter måste få mötas i professionsutvecklande sammanhang och att undervisning bedrivs på motsvarande sätt som campusförlagd undervisning, med en lärarutbildare fysiskt på plats.

Det är positivt att utredningen belyser vikten av aktiva lärare som undervisar på förskolläro- och lärarutbildningarna. Detta är viktigt för att se till att studenterna också får ta del av praktisk yrkesskicklighet och beprövad erfarenhet, även utanför den verksamhetsförlagda utbildningen.

Sveriges Lärarstudenter understryker vidare behovet av införande av ett permanent nationellt råd för förskolläro- och lärarutbildning, där professionen och studenterna ges inflytande över bland annat utbildningarnas innehåll och utformning. Ett sådant råd skulle bidra till att säkerställa en högkvalitativ utbildning som i så hög grad som möjligt förbereder studenterna inför yrkets krav genom att ansvara för den långsiktiga och strategiska utvecklingen av utbildningarna, och att säkerställa att utbildningarnas innehåll är relevant. Rådet kan även ansvara för frågor som samverkan och samordning.

14.1.1 Utrymme för ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier ska öka

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker förslaget.

14.1.2 Det fritidspedagogiska området ska stärkas

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker förslaget.

14.1.3 Det förskolepedagogiska området ska stärkas

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker förslaget.

14.2.1 UVK ska minskas från 60 till 45 högskolepoäng

Sveriges Lärarstudenter avstyrker förslaget.

Sveriges Lärarstudenter föreslår en minskning av UVK.

Den utbildningsvetenskapliga kärnan uppfyller i dagsläget inte sitt syfte i tillräckligt hög grad, och mycket kritik har riktats mot dess nuvarande innehåll, inte minst som framkommer i vår egen undersökning *Det är VFU som ger verkligheten* (2024). Vi anser att vissa delar av UVK som utredningen föreslår att ta bort bör behållas, vilket kan leda till att UVK behöver vara större i omfattning än vad utredningen föreslår. Samtidigt ser vi fördelar med en viss minskning,

exempelvis till 50 högskolepoäng, även om vi inte argumenterar för att detta är den exakta optimala omfattningen. Det centrala är att UVK behåller en stark koppling till den framtida yrkesutövningen och att de poäng som frigörs används för att stärka utbildningarna vad gäller ämneskunskaper och/eller ämnesdidaktik.

14.2.2 UVK ska inriktas mot den kommande yrkesutövningen

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker i huvudsak förslagen.

Sveriges Lärarstudenter föreslår även:

- *att skolväsendets historia har ett visst utrymme i den reformerade kärnan,*
- *att läroplansteori har ett visst utrymme i den reformerade kärnan, och*
- *att ”de grundläggande demokratiska värderingarna” och ”de mänskliga rättigheterna” nämns explicit i relation till förskolans och skolans värdegrund.*

Utredningens förslag av reformerad UVK riktar sig mer in mot den framtida yrkesutövningen, men riskerar att bilda en teknisk yrkeskår med en begränsad professionell medvetenhet, präglad av instrumentell förmedling. Det vi behöver är en lärarprofession som är medveten om vidden av sitt uppdrag, med en stark professionsidentitet, autonomi och kunskapsbas. Lärare är samhällets demokratiska väktare och behöver kunna agera som sådana.

För att utbilda en sådan profession behövs en slags professionskunskap. Denna professionskunskap behöver förmedla ett yrkesspråk, historisk kontext och kritiskt tänkande. Det förutsätter att framtidens lärare har förståelse för utbildningsväsendets syfte, förmåga att tillämpa nya läroplaner, som tenderar att ändras med jämna mellanrum, och en förmåga att tolka och förstå de bakomliggande idéerna till respektive läroplan. Därför anser Sveriges Lärarstudenter att UVK även fortsättningsvis ska innefatta skolväsendets historia och läroplansteori.

Denna förändring innebär att UVK blir något mer omfattande än vad utredningen föreslår. Genom att utredningen har sett över utbildningarnas stoff i övrigt och föreslår en minskning av antalet examensmål ser vi att en reformerad UVK, även med våra justeringar, kommer att uppnå avsedd effekt och vara mer inriktad på att förbereda studenterna för den framtida yrkesutövningen. Det är viktigare att lärarutbildningen ger en stark grund för den professionella identiteten än att strikt hålla sig till en minskad omfattning. Det är dock lärosätena som har ansvar för att visa hur kärnans innehåll är relevant för den framtida yrkesutövningen, att knyta samman det teoretiska med praktiska inslag och säkerställa att föreläsningar ges av yrkesaktiva lärare. Det är vår bestämda uppfattning att utbildningarna inte främst lider av för mycket teori, utan av för lite praktik och dålig yrkeskoppling.

Utöver ovan anser Sveriges Lärarstudenter att lydelsen om de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna i relation till värdegrunden ska behållas. Vi ser positivt på att rensa annat explicit värdegrundsstoff, men dessa mest grundläggande principer bör inte försvinna. Inte för att vi anser att det bör ägnas extra högskolepoäng till dessa, utan för att de är så grundläggande och värdefulla att de förtjänas att nämnas vid namn.

14.5.3 Huvudmännen har ett stort ansvar för den verksamhetsförlagda utbildningen

Sveriges Lärarstudenter föreslår:

- *att utredningens bedömning om att skolhuvudmännens ansvar vad gäller den verksamhetsförlagda utbildningen bejaktas genom att detta regleras i lag.*

Sedan tidigare har Sveriges Lärarstudenter framfört krav på reglering av skolhuvudmännens ansvar att tillhandahålla VFU-platser och -handledare. Detta är en reform som skulle kunna bidra till att säkra tillgången till goda VFU-placeringar för förskolläraryrket och lärarstudenter.

Problemet i dag är att många studenter får placeringar väldigt sent, långt borta från bostaden och/eller i verksamheter/ämnen som inte motsvarar utbildningen. Detta leder till sämre kvalitet på utbildningarna och sämre förberedda lärare.

Som en konsekvens av behörighetskraven kommer antalet studenter på utbildningarna att minska och därför bör det inte finnas några väsentliga hinder för att genomföra en reform som innebär att skolhuvudmännens ansvar för VFU regleras i lag.

15.4 Ökat fokus på kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker förslagen.

Kognitionsvetenskap som integreras i lärarutbildningarna på ett sätt som stärker studenternas förståelse för bland annat minnesfunktioner är ett positivt tillskott. Det är avgörande att kognitionsvetenskapen som inkluderas har direkt koppling till förskola, skola och läraryrket, snarare än en bredare tillämpning av ämnet. Därför ser Sveriges Lärarstudenter positivt på distinktionen kognitionsvetenskap *med relevans för lärarutbildningarna*.

15.8 Satsning på forskning i kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna

Sveriges Lärarstudenter föreslår:

- *att utredningens bedömning om att det behövs satsning på forskning i kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna bejakas.*

Sveriges Lärarstudenter ser ett stort behov av att stärka forskningen inom kognitionsvetenskap med relevans för förskolläraryrket och lärarutbildningarna, men betonar att denna forskning måste vara en del av utbildningsvetenskapen och tydligt förankras i förskolans och skolans behov.

Vi ser en risk att lärarprofessionens vetenskapliga grund och kunskapsbas försvagas om ansvaret för denna forskning förflyttas till andra discipliner. Redan idag är utbildningsvetenskapen underfinansierad, och antalet verksamma lärare som forskar är för få. Därför måste en satsning även stärka lärarprofessionens inflytande över sin egen forskning och utveckling.

16.4.2 Systematisk och evidensbaserad undervisning om grundläggande läs- och skrivinlärning i grundlärarutbildningen

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker i huvudsak förslaget.

Sveriges Lärarstudenter föreslår även:

- *att stryka lydelsen om strukturerad ljudningsmetod.*

Att specificera enskilda metoder i examensbeskrivningarna innebär en alltför detaljerad styrning som riskerar att tränga undan annat viktigt innehåll i utbildningen. Vi är för evidensbaserade metoder och har inget emot den strukturerade ljudningsmetoden i sig, men att på förhand bestämma vilka metoder som ska ingå i utbildningen är en alltför snäv och begränsande styrning.

Lärarutbildningen bör i stället ge en bred och gedigen grund i olika evidensbaserade undervisningsmetoder så att lärarstudenter får de verktyg som krävs för att anpassa undervisningen efter

elevernas olika behov. Detta innebär inte att förmedla olika pedagogiska teorier och/eller att hävda att alla metoder är likvärdiga. Däremot behöver lärare ha god förmåga att använda den/de metoden/-er som krävs utifrån den enskilda elevens nivå och förmåga. Vidare riskerar en specificering av metoder på detta sätt att göra utbildningen mindre flexibel och mindre mot- taglig för ny forskning samt praktiska erfarenheter.

17.3 Förslag till nya examensmål

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker förslaget.

Vi ser positivt på att antalet examensmål föreslås att minska, vilket minskar risken för stoff- trängsel i utbildningarna. Vi välkomnar också de förtydliganden och övriga ändringar som görs, då dessa bidrar till att stärka utbildningarnas kvalitet och relevans.

18.2.2 Särskilda ersättningsbelopp ska införas för ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker förslagen.

Höjda ersättningsbelopp är grundläggande för resterande kvalitetshöjande åtgärder. Avsaknad av dessa skulle riskera att förslagen snarare innebär försämringar. Ökad finansiering för utbildningarna är av största vikt för förbättrade forskolläro- och lärarutbildningar, och vi ser detta som ett välavvägt förslag inom nuvarande ramar.

Vi vill däremot betona att detta inte är tillräckligt på lång sikt, utan enbart kan ses som en kort- siktig lösning. För att säkerställa utbildningarnas finansiering krävs bland annat ett avskaffande av produktivitetsavdraget för lärosätena och en höjning av lärosätenas takbelopp. Prislapparna för idrott, konstnärliga ämnen och den verksamhetsförlagda utbildningen tål inte heller att ig- noreras, utan är också i behov av höjning.

18.2.3 Övriga åtgärder för att stärka utbildningarna

Sveriges Lärarstudenter tillstyrker förslagen.

Vi ser positivt på att resurser avsätts för att stödja små ämnen, utveckla samverkan mellan läro- säten och lärocentrum samt vidareutbilda lärarutbildare i kognitionsvetenskap. Dessa satsningar kan bidra till att stärka utbildningarnas kvalitet och säkerställa att de möter framtidens behov.

Sveriges Lärarstudenter

Adam Kedert
Ordförande